

מלכות בישראל

משפט המלכות הישראלית - מלכות וכהונה

המלך הוא האישיות הממלכתית-מדינית העליונה. הכהן הגדול הוא האישיות הדתית רמת המעלה הכי גבוהה [המלך עומד בפני כהן גדול" (דברים פ"ב מהלכות מלכים הלכה ה')]. באומות העולם אין כתר אחד נוגע בחברו כמלא נימא, אך לא כן חלק יעקב. בישראל מינוי מדיני זה מותנה בגובה עליון במובן התורני. המלך אינו רק בא-כח מדיני כלפי חוץ, הוא גם אחראי כלפי פנים כלפי מדיניות ישראלית מקורית. כלפי הקב"ה שהוא מלכו של עולם. "איזהו נשיא? - זה מלך... שאין על גביו אלא ה' אלקיו" (הוריות י. א.).

נצטווה המלך לנהל מדיניות ישראלית מקורית: "והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר... והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו"... (דברים יז, יח-יט). כל פעולה מדינית ממלכתית צריכה להיות חדורה באופי הישראלי המיוחד. אין לך פעולה שהיא כולה תהליך מדיני יותר ממלחמה, אף לה נתמנה באופן מיוחד כהן-משוח-מלחמה. משום שמלחמה סכנות רבות כרוכות בה לחיי-אדם, ולכל לוחם סכנות לנשמתו, לטוהר-מידותיו. כאן אין יד המלכות מגעת, מספקת. כאן באה לעזרתה הכהונה בטוהר-השפעתה, בזיו-נועמה: "והיה כקרבתכם אל המלחמה -ונגש הכהן ודבר אל העם..." ורק אחרי כל זה: "ופקדו שרי צבאות בראש העם..." (דברים כ, ב-ז).

התעמקו בעלי הסוד ומצאו: כי שרשי המלכות נעוצים בכהונה - "יתמר בתו של שם היתה, ושם היה כהן גדול..." (רש"י בראשית לח, כד). ביסודם של דברים, בשורשם האידיאלי, אין כלל סתירה בין עבודת הכהונה לעבודת המלכות. שכן מציינו בתחילת "צוואת הזקן", יעקב אבינו (בראשית מט, ג) שאמר לראובן בכורו שמעיקרא היה הוא הראוי ל"יתר-שאת ויתר עז". ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה ומלכות (רש"י מט).

ובפרוס מעמד הר סיני, בערב היום בו נהיינו לעם, שמענו מפי הגבוה צרוף-מלים עמוק מאד: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" (שמות יט, ז). מלכות של כהונה! כי רק על ידי הקשר הפנימי של שני כתרים אלה אפשר להגיע למטרה העיקרית, להעמקת הקדושה וגילוייה בחיי העם, ליצירת "גוי קדוש", "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים - וגוי קדוש"!

ואף על פי כן... אף על פי שכתר המלכות מכוון כלפי-פנים ושורשיו מעורים לפני ולפנים, נתייחד בכל זאת בתור כתר בפני עצמו. לא מפני שאינו הולם את בעלי כתר הכהונה, אלא - להיפך - בכדי שלא יפגם כתר הכהונה... שלא יוצאו הכהנים יותר מדי החוצה, מחוץ לקלעים, מחוץ לחומה - "ומן המקדש לא יצא" (ויקרא כא, יב). בתלמודא דמערבא (ירושלמי שקלים פ"ד ה"א) דרשינן סמוכין: אין מושחין כהנים מלכים דכתיב: "למען יאריך ימים על ממלכתו" (דברים יז, כ) וכתב

בתריה: "לא יהיה לכהנים הלויים!" (שם יח, א) וכל כך למה? - "ה' הוא נחלתו!" (שם) "ואין להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה'" (רמב"ן בראשית מט. י).

ומתוך כך: "משנכנסו יוונים להיכל - זו מלחמה שהיא כולה מצוה, מדיניות שהיא כולה קדושה, מלחמת ה', הקודש והמקדש, אין לך ראוי לה, יותר מכהן גדול! "בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול". בכגון דא: כתר המלכות נבלע כולו בכתר הכהונה. כאן גלום לפנינו סוד החזיון המפליא של ממלכת הכהנים מבית חשמונאי (על פי דברי המלאך המגיד לה"בית יוסף" מגיד מישרים פ' מקץ) - מלחמת החשמונאים היתה בעיקר נגד טומאת-יון - "מסואבותא דיון". ואת החשך הזה יכול היה לגרש רק אור טהרת חסד-הכהונה בהבהיקו בגבורת-המלכות. רק האיחוד השלם של כתר-כהונה וכתר-מלכות - "ממלכת כהנים" אפשרו את נצחונם הגמור של כתר-תורה. כשנתאחדו מידות החסד והגבורה הבהיק אורה של התפארת, מידת יעקב אבינו ע"ה, נתגלה אורן של ישראל, תפארת ממלכת כהנים בגוי קדוש. מלחמת הכהנים-הקדושים היא שהביאה לגילוי - שהנרות הללו קודש הם...

והעמיק מרן הגרי"מ חרל"פ זצ"ל ("מי מרום", על התפילה, עמ' קכ"ח) להסביר, שמסירות נפשם של הכהנים שומרי משמרת הקודש, שסחפה אחריה גילויי קידוש-השם של המוני בית ישראל, היא שחשפה את פנימיות דרגת הכהונה של עם-ה', דרגה עילאית שהועלתה עוד לפני מעמד הר-סיני כמטרה הסופית של הממלכה ושל הגוי כולו. לפיכך נעשה הנס הזה על ידי החשמונאים-הכהנים, שכן עבודת-המקדש נעשית על ידם, ובכך נתגלתה בחינת הכהונה של כלל ישראל - "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות יט, ו). והוסיף וכתב: "נרות חנוכה הם זכר למנורת בית-המקדש, ופעלו אז הכהנים הקדושים להעלות את כל ישראל למדרגת כהנים, שתהיה גם המנורה שבפתח כל בית ישראל בכל מקום שהוא, כמנורת בית המקדש. וכל אחד מישראל העומד ומדליק את הנרות, הרי הוא ככהן המדליק את הנרות בבית מקדשו" (מועדי הראי"ה, עמ' קס"ו).

שלטון החשמונאים - הוראת שעה

המזוזה שכולה כלפי פנים - "בביתך - דרך ביאתך" (מנחות לד, א) - בה גם היופי החיצוני. ולעומתה - נר חנוכה שכולו כלפי חוץ, בו מתחבא הנועם הפנימי.

בחנוכה באה המלכות ונתגלתה בכהונה (מגיד מישרים פרשת מקץ). החיצוניות המלכותית היתה זקוקה לשפע רב מפנימיות הכהונה, מסתרי החסד של אהרן איש החסד. היה זה הכרחי במלחמה עם החיצוניות היוונית. - "ממלכת כהנים" (שמות יט, ו), מלכות של כהונה, המביאה לידי "גוי קדוש" (שם).

"בינה לעתים" (דברי הימים א יב, לג) - עת לעשות לד' הפרו תורתך (תהלים קיט, קכו). עתים הללו זקוקים לבינה יתירה. זהו בחינת "הוראת שעה" כאלוהו בהר הכרמל. והוראות שעה זקוקות להרבה יותר בינה מהוראות דורות.

"ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא" (דברים ט, כ) אך שם, בחטא העגל, היתה לפני אהרן הכרעה קשה בין האמת והשלום. ועל הכרעתו של אהרן בעת ההיא, הכרעה כלפי השלום, התאנף ד' מאד, ומשה היה צריך לייחד עליו תפילה מיוחדת.

"דבר בעתו מה טוב" (משלי טו, כג). ברם יש עתים הזקוקים לדבר מתוך דבר. עתים שאינם מסתפקים בחכמה אלא בבינה (עיין רש"י שמות לא, ג) - "בינה לעתים", וכאן הקושי הרב ביותר. - "יאף יש להם התנצלות על זה - במחלוקת שנפלה ביניהם קודם לכן" (כוזרי, מאמר א, צז).